

ENID BLYTON, LES LLUMS I LES OMBRES

Àngel Burgas
escriptor

A molta gent de la meva generació (els i les nascudes als seixanta i setanta del segle passat), quan ens demanen per les primeres lectures que recordem, solem esmentar novel·les de colla. En aquells temps estaven molt de moda i se n'escrivien arreu: a Catalunya hi havia *El zoo d'en Pitus* (Sorribas, 1966) o *La colla dels deu*, de Joaquim Carbó (1969), entre d'altres. Pertanyem a la generació d'abans del *fantasy*, és clar: Tolkien i seguidors (i imitadors) ja existien, però ni de bon tros tenien la repercussió de les novel·les de colla ni, evidentment, havia aparegut encara el fenomen Harry Potter.

M'he preguntat moltes vegades què ens agradava de les novel·les protagonitzades per un grup de nanos i per què ens n'atreia la lectura. Les respostes són diverses: els personatges tenien la nostra edat, vivien experiències que ens agradaria viure a nosaltres al costat dels nostres amics, i no acostumaven a ser «peces úniques», sinó que n'hi havia moltes i per tant l'aventura sempre es podia allargar. Quan jo vaig iniciar la meua sèrie de l'Anticlub / El club de la cistella (La Galera, a partir de 2002) havia descobert una altra motivació, ben segur la més important des del punt de vista d'autor literari: les novel·les corals predisposen a un ritme narratiu i lector superior, ja que tan important és descriure i descobrir la trama de l'obra com les múltiples reaccions que aquesta trama provoca entre els protagonistes. Hi ha una qüestió argumental (una cita perillosa, per exemple) i alhora una cadena de reaccions sobre aquesta qüestió (aquell que hi vol anar i aquella que no; el que reacciona amb inquietud i el que ho fa amb desídia; la que exigeix, el que planifica, la que planteja estratègies abans d'acudir-hi que alguns accepten i altres no, etcètera).

Enid Blyton n'era una experta, i per això la majoria de lectors de l'època la recordem tant. La seva producció és impressionant: més de 750 novel·les traduï-

Enid Blyton en acció. Alamy Stock Photo.

des a 90 llengües. Un total de 600 milions de còpies. La seva vida té clars i obscurs, com la de tothom, i els rumors sobre l'existència de «negres» (*ghost-writers*) que escrivien per a ella la van fer molt infeliç. Blyton, en entrevistes tardanes en premsa i a la BBC, sempre ho va negar. Les veus malintencionades es preguntaven, però, d'on treia el temps aquella mare de dues filles, i precisament aquí hi ha una de les zones ombrívols que avui s'esmenta sempre que es parla de l'autora.

La vida, la família, les ombres

Comencem pel principi. Enid Blyton va néixer al sud de Londres el 1897 (enguany en celebrem el 125è ...

... aniversari). Un esdeveniment familiar va marcar profundament l'Enid adolescent: el seu pare adorat, Thomas Carey Blyton, que li havia inculcat la seva passió per la música i la natura, va abandonar la família per anar-se'n amb una altra dona. Un cas similar al de l'artista plàstica Louise Bourgeois (1911-2010), que va tenir repercussions tant en la vida com en l'obra de les dues creadores. Blyton va viure uns anys amb la mare i els germans, però després va marxar a Suffolk i Kent a treballar, primer de professora i després d'institutriu, provar de publicar els seus relats i, especialment, a oblidar la seva família. És ben sabut i demostrat que quan ja destacava com a escriptora sempre deia a les entrevistes que la seva mare era morta quan, en realitat, vivia. No la va tornar a visitar mai més. El primer contacte que va mantenir amb un dels seus germans fou quan aquest li va comunicar la mort de la mare el 1950. Blyton tampoc va acudir al funeral.

Com la va descriure una de les seves filles, Imogen, anys després a la seva autobiografia *A childhood at Green Hedges* (1989), l'Enid era arrogant, insegura, autoritària, egocèntrica, pretensiosa i experta en defugir els problemes. Tampoc estava dotada d'instint maternal. Es va casar amb l'editor Hugh Alexander Pollock i va comprovar que tenia problemes per quedar-se embarassada. Un ginecòleg li notificà que el seu úter no estava desenvolupat (el tenia com una nena de dotze anys, justament l'edat que tenia quan va abandonar-la el seu pare) i es va haver de sotmetre a durs tractaments hormonals per aconseguir quedar-se prenyada. Finalment tingueren dues filles, Gillian i Imogen. De seguida, però, Enid va delegar la criança i educació de les nenes en una institutriu, Dorothy Richards (amb qui mantingué una forta amistat tota la vida), i una legió de mainaderes.

Sorpren la freda relació de Blyton amb les seves pròpies filles si la comparem amb la passió que despertaven en

ella els nens i nenes lectors de les seves novel·les. Rebia setmanalment centenars de cartes d'admiradors, i la seva lectura (i la feina de respondre-les) la transformava en una dona feliç. Regularment convidava a casa seva grupets de nens i joves, els oferia berenar i jugava amb ells al jardí. Els mateixos lectors van decidir el nom de la casa on vivia, Green Hedges. Assistia a trobades a biblioteques, on llegia en veu alta les seves obres, i a les entrevistes sempre es referia als lectors i lectores com el motor que la impulsava a crear ficcions; deia que el secret del seu èxit es basava en l'instint de saber què buscava la mainada en una història i la seva destresa com a guia en aquelles aventures sense pares. Blyton, quan se li preguntava, explicava que se'n sortia prou bé a l'hora de compaginar la feina amb la seva pròpia maternitat. Intuïm que mentia, és clar, com mentia en altres aspectes de la seva vida.

Quan esclata la Segona Guerra Mundial, Pollock s'allista a l'exèrcit. En la seva absència, Blyton manté una relació extramatrimonial amb Kenneth Fraser Darrell, que es convertirà en el seu segon marit. De manera pèrfida i cínica (que casa bé amb la part fosca de la personalitat de Blyton), exigeix a Pollock que admeti davant del jutge que havia comès adulteri (que sembla que va ser així) per permetre-li continuar veient les seves filles, tot i que amb estratagemes *made in Blyton* un cop divorciats li impedeix fer-ho. L'ombra que tenyeix de negre l'ambigua vida de l'escriptora té un dels punts àlgids quan es queda embarrassada de Fraser Darrell i perd el fill per culpa d'una caiguda que es pot intuir que ella mateixa va provocar. Aparentment, el fill no nat sembla tenir més presència en la seva vida posterior que no pas les dues filles vives, les quals, de seguida que van tenir l'edat

Autora sense terme mitjà: molt admirada per uns, molt criticada per altres.

suficient, van ser enviades a estudiar en internats fora de Green Hedges.

Ens podem preguntar quina part de totes aquestes experiències vitals, familiars i íntimes de l'autora és certa. Sabem que, arran del seu èxit, van sorgir molts detractors disposats a enfonsar-la, detractors que no només sospitaven l'existència de *ghostwriters*, sinó que menystenien la qualitat de les obres de Blyton. L'any 2009 la BBC va produir un telefilm, *Enid*, dirigit per James Hawes i protagonitzat per Helena Bonham Carter, on s'exposen tots els fets i les teories, i el retrat que rebem de l'autora resulta més fosc que lluminós: la dona vulnerable i insegura que s'ha posat una disfressa de cinisme, altivesa i mala fe per amagar la manca d'autoestima i la nul·la capacitat d'estimar o ser estimada.

Les obres, els lectors, les llums

La qüestió, però, és que els seus lectors i lectores l'estimaven profundament i —m'hi incloc— devoràvem amb fruïció les seves ficcions. Sí que sabia què volíem i com ens agradava que ens ho expliqués. En les seves sèries de novel·les més populars, colles de nens i nenes es reunien per fer que la realitat fos més apassionant i atractiva. Totes les obres estan configurades des del punt de vista dels menors, i els adults són personatges

Enid, film de James Hawes, amb Helena Bonham Carter en el paper d'Enid Blyton.

secundaris en el desenvolupament de les trames. Els pares, oncles o tutors apareixen breument i solen ser extravagants i llunàtics, molt allunyats dels protagonistes, que mostren enteniment, sentit de la justícia i que toquen de peus a terra. Encara més: sempre van acompanyats d'un animal (Timmy, el gos d'«Els Cinc»; Scamper, el gos d'«Els set secrets», o Kiki, el lloro d'«Aventura») amb el qual interactuen, en qui confien i que s'estimen. Les colles van a la recerca d'aventura i ho fan sempre sols, solidaris, assumint riscos i fugint de la realitat diària, que els avorreix. Un altre tret dominant és la presència de la natura com a escenari principal: el poble o la ciutat on viuen pertany al dia a dia (la llar, la família, l'escola), i el misteri i l'aventura no hi són, allí. L'han d'anar a buscar al turó del Contrabandista, a l'illa de Kirrin o a les roques del Diable.

Una excepció destacada són les novel·les de colles femenines, que se situen sempre a l'internat on transcorre el curs escolar. Són anteriors a les sagues més conegudes, i penso, rellegant-les ara, que no han suportat tan bé el pas del temps com les seves successores. A les sèries de les bessones O'Sullivan i l'internat de Santa Clara o a les de Torres de Mallory, Blyton aposta pels sentiments, les diferències de caràcter i els estats emocionals per generar els conflic-

...

Imogen juga amb el seu gos a Green Hedges.

Les filles d'Enid Blyton. Daily Mail.

- tes. Cada nena del grup és un món i, com és habitual, les professores, les adultes, són esperpèntiques i reaccionàries. Segur que hi ha estudis sobre el concepte de «novel·la femenina» a partir de les sèries de Blyton. Se la va acusar (i se l'acusa encara) de sexista, misògina i classista, trets que, certament, trobem en les seves novel·les. Hem de censurar avui les obres de Blyton? Hem de situar-les, com tot, en una època, una mentalitat i fins i tot un caràcter que alguns qualifiquen d'«eduardians». En algunes de les novel·les trobem certament que els malfactors i/o delinqüents són d'una altra ètnia (negres, gitanos) o d'una classe social empobrida (mossos de quadra, contrabandistes). Blyton era molt políticament correcta i al·ludia constantment a la seva bona reputació. Tant a la sèrie d'«Els Cinc» com a la d'«Els set secrets» hi ha episodis o situacions que només poden viure els personat-

Old Thatch, residència de Blyton entre 1929 i 1938.

ges masculins i en què es marginen les noies. «Vaig a vestir-me, i aniré a despertar William. Només té onze anys, ja ho sé, però és molt assenyat... i és un noi. Ell sabrà què cal fer. Jo només ho faig veure, que soc un noi». Però hi ha trets, malgrat tot, sorprenents, com ara el personatge de George a «Els Cinc», una nena (Georgina) que vol ser un nen i que es vesteix com a nen i que vol ser tractada com a nen sense que hi hagi cap objecció o retret per part dels seus companys (sí que n'hi ha per part dels adults). Fins i tot, a *Els Cinc a l'aiguamoll del misteri*, George té com a contrinçant Henry (Henrietta), que és una noia que també vol ser un noi.

Quan l'any 2000 un editor em va suggerir escriure per a joves donada la meua experiència en el camp de la docència, el primer que em vaig preguntar va

ser què llegia jo quan tenia l'edat dels meus alumnes, i Enid Blyton em va venir immediatament a la memòria. Novel·les de colla apassionants on els protagonistes eren els joves i no els adults i que es podien llegir independentment les unes de les altres. El record de la lectura dels clàssics de Blyton va bastir l'estructura del meu club de la cistella (fins avui n'he escrit cinc novel·les, sis si comptem *L'Anticlub* com a preqüela), i mai abans m'havia interessat treure el nas en les ombres de la seva vida privada. Ni tampoc m'havia passat pel cap prejutjar (o postjutjar) les seves novel·les (sí que les he continuat llegint, de tant en tant, sempre en les seves traduccions alemanyes) i havia oblidat que l'autora havia mort malalta d'Alzheimer. En les darreres escenes del film *Enid* s'hi mostren els inicis de la malaltia: l'oblit, la progressiva incomprensió del que passa al seu voltant.

Devia arribar el dia que Enid Blyton no va recordar que tenia filles (ben segur no va saber mai que Imogen es doldria del seu paper de mare), i tampoc devia poder llegir les infinites cartes d'admiradors meravellats, que sempre havia devorat amb orgull i fascinació. També va oblidar la multitud de crítics que definien la seva obra com a simple, esquemàtica, repetitiva, antiquada i imperialista. Blyton devia arribar a no saber qui era, ni què feia, ni què pensava.

Però perviu la seva obra. Es reedita en moltíssims idiomes; es parla de vuit milions de reimpressions anuals arreu del món. I continuen actius els seus lectors i admiradors: la web Enid Blyton Society, que està activa des de 2002, és ben viva. L'associació es va crear el 1995 i en la seva fundació hi participaren les seves filles, Imogen i Gillian (ara totes dues són mortes). Fer-se'n soci costa vint euros l'any. Des de la web (<http://www.edinblytonsociety.co.uk/>) s'accedeix no només a la seva bibliografia completa, sinó que tenen botiga en línia i un fòrum obert que s'actualitza cada dia. Amb un disseny antiquat (que també té alguna cosa d'«eduardià»), sabem de la publicació de l'*Enid Blyton Society Journal* (tres números l'any; el darrer, el 76, és el de l'hivern del 2021) i de l'*Enid Blyton's Day*, que se celebra des de 1995 a mitjans de maig i que convoca fins i tot trobades presencials d'admiradors, col·leccionistes i especialistes en l'obra de l'autora. També tenen Twitter i a través de la web podem llegir «Five Uncover some Secrets», la sèrie de novel·les que publica regularment Ilsa Cheeseman basada en «Els Cinc» d'Enid Blyton. ●